

(1) דברים לד' ח' – ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום ויתמו ימי בכי אבל משה.

(2) פני דוד לחיד"א שם – אפשר לומר דג' לבכי וז' להספד ול' לתספורת והכא בכו ל' יום שהוא דין האבלות לתספורת לז"א ימי בכי אבל שבכל האבלות ל' יום היה בכי, ולא כמו שהוא החיוב בכי ג' ימים. והטעם לזה שהגבולים הנזכרים הם לאיניש דעלמא, אבל לא לאלוף וגאון כמשז"ל והכא אבל משה רבן של נביאים.

(3) רבינו יונה ברכות ט: – ורבני צרפת ז"ל פירשו שאפילו האבילות של יום ראשון אינו מן התורה אלא מדרבנן בלבד, ואע"פ שאמרו בפירוש בכמה מקומות דאנינות יום אחד הוא מן התורה, אבילות אינו אלא מדרבנן, שאין לשון אנינות ולשון אבילות אחד וכו'.

(4) רמב"ם אבל א' א' – מצות עשה להתאבל על הקרובים, שנאמר ואכלתי חמאת היום הייטב בעיני ה'. ואין אבילות מן התורה אלא ביום ראשון בלבד, שהוא יום המיתה ויום הקבורה, אבל שאר השבעה ימים אינו דין תורה.

(5) רבינו יונה ברכות ט: – דס"ל להני רבוותא דשבעה ימי אבילות דאורייתא ניהו, וגמרי לה מילתא מדכתיב ויעש לאביו אבל שבעת ימים

(6) ראב"ד אבל ו' א' – עד כמה מצטער שלשים יום. א"א בגמרא למצוה, ראשיכם אל תפרעו, ואתיא פרע פרע מנזיר.

(7) שו"ע יו"ד שצט' א' – הקובר מתו קודם הרגל בענין שחל עליו אבילות ונהג בו אפילו שעה אחת קודם הרגל, הרגל מפסיק האבלות ומבטל ממנו גזרת שבעה.

(8) חכמת אדם קסט' א' – אינו נוהג אבילות דכתיב ושמחת בחגך והוי עשה דרכים ואבילות אינה אלא עשה דיחיד.

(9) שו"ת חת"ס אבה"ע א' קלב' – עיקור האבילות על דין הנשמה, וע"י הרגל נפטרה מן הדין ואינה חוזרת לדין אחר הרגל, ומשום כן א"צ להתאבל אחר הרגל.

(10) ערוה"ש שם ס"ק ח' – אם נהג שעה קלה אבילות וכו', כגון שימנע מתלמוד תורה שעה קלה או מרחיצה, ועשה כן בשביל האבלות, בטלה ממנו גזירת שבעה.

(11) בדי השלחן שם ד"ה ונהג – נראה דבעינן דווקא מעשה שניכר שעושה משום אבילות.

(א) כתיב בתורה (דברים ל"ד, ה') "ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום, ויתמו ימי בכי אבל משה". ועיין בחד"א ב"פני דוד" שביאר את אריכות האבילות כאן, שלכאורה צ"ע, שבדרך כלל ימי בכי הם שלשה, ימי הספד שבעה, ושלשים יום לתספורת, ואילו כאן משמע שבכו כל החודש. וז"ל "אפשר לומר דג' לבכי וז' להספד ול' לתספורת, והכא בכו ל' יום שהוא דין האבילות לתספורת, לז"א ימי בכי אבל, שבכל האבילות ל' יום היה בכי, ולא כמו שהוא החיוב בכי ג' ימים. והטעם לזה שהגבולים הנזכרים הם לאיניש דעלמא, אבל לא לאלוף וגאון, כמשז"ל, והכא אבל משה רבן של נביאים."

(ב) ונחזור קצת כאן לעיקר דיני אבילות, וגם לדיני אבילות הנוגעים ליום טוב. ויש לכל הפחות ד' שיטות בענין אבילות. רבני צרפת שיטתם, שהגם שאנינות דאורייתא, מ"מ אבילות לגמרי מדרבנן. וז"ל רבינו יונה (ברכות ט:): "ורבני צרפת ז"ל פירשו שאפילו האבילות של יום ראשון אינו מן התורה אלא מדרבנן בלבד, ואע"פ שאמרו בפירוש בכמה מקומות דאנינות יום אחד הוא מן התורה, אבילות אינו אלא מדרבנן, שאין לשון אנינות ולשון אבילות אחד וכו'". ושיטת הרמב"ם היא יותר מזה, שגם אנינות וגם אבילות יום ראשון הוי דאורייתא. וכן פסק בהלכות אבל (א', א'), וז"ל "מצות עשה להתאבל על הקרובים, שנאמר ואכלתי הטאת היום הייטב בעיני ה'. ואין אבילות מן התורה אלא ביום ראשון בלבד, שהוא יום המיתה ויום הקבורה, אבל שאר השבעה ימים אינו דין תורה". ועיין ברבינו יונה שם שהביא יש אומרים שכל שבעה הוי דאורייתא "דס"ל להני רבוותא דשבעה ימי אבילות דאורייתא נינהו, וגמרי לה מילתא מדכתיב ויעש לאביו אבל שבעת ימים". ועיין בראב"ד (אבל ו', א'), שמשמע שאפילו בימי שלשים יש קיום דאורייתא, וז"ל "עד כמה מצטער, שלשים יום. א"א בגמרא למצוה, ראשיכם אל תפרעו, ואתיא פרע פרע מנזיר."

(ג) אכן כל זה באבילות בשאר ימות השנה. אולם יש דין שרגל מפסיק את דיני האבילות, וכן הובא בשו"ע (יו"ד שצ"ט, א'), וז"ל "הקובר מתו קודם הרגל בענין שחל עליו אבילות, ונהג בו אפילו שעה אחת קודם הרגל, הרגל מפסיק האבילות ומבטל ממנו גזרת שבעה". ופשטות הטעם הוא שמצות שמחת יום טוב מבטלת את ניהוגי האבילות. וכן הביא החכמת אדם (כלל קס"ט, א'), וז"ל "אינו נוהג אבילות, דכתיב ושמחת בחגך, והוי עשה דרבים, ואבילות אינה אלא עשה דיחיד". דהיינו, שמצד האבל לא שייך להמשיך באבילות כאשר יש סתירה בין חיוב שמחתו לחיוב אבילותו, וכיון ששמחת יום טוב הוי מצוה דרבים, עדיפא היא ודוחה את אבילותו, שהיא ניהוג היחיד. אכן עיין בהתם סופר (אהע"ז א', קל"ב), שמשמע טעם אחר, עכ"פ על פי סוד, שאין הפסק האבילות מדין האבל בלבד, אלא מדין המת. שידוע שיש דין על הנשמה במשך ימי האבילות, וכיון שבא הרגל נפסק דין הנשמה, ולכן שוב לא שייך לנהוג אבילות. וז"ל "עיקר האבילות על דין הנשמה, וע"י הרגל נפטרה מן הדין ואינה חוזרת לדין אחר הרגל, ומשום כן א"צ להתאבל אחר הרגל". ויוצא שיש כאן מחלוקת אם הדין שהרגל מפסיק את האבילות הוא מדין האבל או מדין המת.

(ד) ויש עוד מחלוקת. בשו"ע הנ"ל איתא שהאבילות נפסקת מחמת הרגל אם נהג אפילו שעה אחת קודם הרגל. אכן יש לדון אם הנהגה זו יכולה להתקיים אפילו בשב ואל תעשה, או שצריך דווקא מעשה אבילות בקום ועשה. עיין בערוך השולחן (שם ס"ק ה'), שמבואר שאפילו אם עשה רק מעשה של שב ואל תעשה, בזה סגי לבטל את חיובי האבילות, וז"ל "אם נהג שעה קלה אבילות וכו', כגון שימנע מתלמוד תורה שעה קלה או מרחיצה, ועשה כן בשביל האבילות, בטלה ממנו גזרת שבעה". אכן עיין בבדי השולחן (שם ד"ה ונהג), שנקט שלא כדבריו, אלא שצריך מעשה הניכר שנעשה משום אבילות כדי שהרגל יבטל את גזירת האבילות. וז"ל "נראה דבעינן דווקא מעשה שניכר שעושה משום אבילות."

ה) ונמצא מכל הנ"ל שדיני אבילות כוללים כמה גדרים ושיטות, הן בעיקר חיוב האבילות אם הוא מן התורה או מדרבנן, הן במשך זמן החיוב, והן באופן שבו הרגל מפסיק את האבילות. ומכל מקום יסוד הדברים הוא שאבילות, אף שהיא חיוב גדול על האדם, אינה עומדת בפני עצמה אלא משתנה לפי

הזמן ולפי מצוות אחרות החלות עליו, ובפרט בבוא הרגל, שאז נכנסים גדרים חדשים של שמחת יום טוב והפסקת האבילות. ואף בעצם ההפסקה מצינו כמה צדדים, אם הוא מצד האבל, מצד המת, ומהי הנהגת האבילות הנצרכת קודם הרגל כדי שהרגל יבטל את גזירתה.